

Länsstyrelsen
Gävleborg

Kulturmiljöenheten
Hans-Erik Hansson
Tel: 026-17 12 98
hans-erik.hansson@x.lst.se

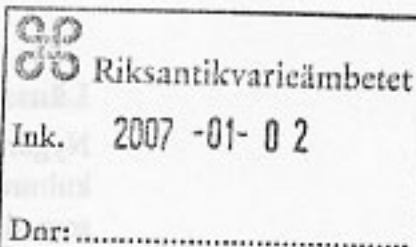
H 002 (jor & b m h)
A 022 (b m & jor & d)

BESLUT
2006-12-19

BESLUT
2006-12-19
delgivningskvitto

L 2064

1 (2)
Dnr 432-11182-06

Beslut om byggnadsminnesförklaring av Nygårds, Vängsbo 1:5, Ovanåkers socken och kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § kulturminneslagen Nygårds, fastigheten Vängsbo 1:5, för byggnadsminne. Samtidigt meddelas skyddsbestämmelser enligt 3 kap 2 § KML (bilaga 1).

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen efter föredragning av antikvarie Hans-Erik Hansson. I beslutet deltog Christer Eirefelt, ordförande, Mats Ågren, Sven-Åke Thoresen, Marie-Louise Dangardt, Stefan Hedin, Jörgen Sjöstedt, Anne-Marie Eriksson, Lena Ödéén och Åke Berglund.

Föredragande var antikvarie Hans-Erik Hansson.

Vid mötet närvarade även avdelningscheferna Mats Hindström, Britt-Marie Edfelt, Stig Hammarsten och Olov Rydberg.

I ärendets slutliga beredning deltog Christer Eirefelt och avdelningschefen Mats Hindström samt antikvarie Hans-Erik Hansson, föredragande.

Bakgrund

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Nygårds har väckts den 11 september 2006 av Länsstyrelsen. Förslag till skyddsbestämmelser har remitterats till berörda den 14 september.

Fastighetens ägare har vid samråd med Länsstyrelsen 2006 10 24 godkänt förslaget till byggnadsminnesförklaring.

Samtliga remissinstanser har tillstyrkt förslaget. Miljö- och byggnämnden i Ovanåkers kommun genom skrivelse 2006-11-16, Riksantikvarieämbetet genom yttrande 2006-12-12, Länsmuseet genom yttrande 2006-12-05 samt Hälsinglands museum telefonledes.

2007-01-03 beslöt *Koch*
högsta kll: BM-reg. *AA*

Postadress Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
Besöksadress Borgmästarplan

Telefon 026-17 10 00
Fax 026-17 13 05

Webbadress www.x.lst.se
E-post lansstyrelsen@x.lst.se

Länsstyrelsens motivering

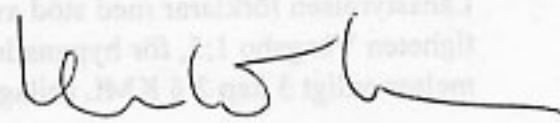
Nygårds tillhör de gårdar som bäst representerar det enastående och varierade kulturarv som hälsingegårdarna utgör. Därför ingår den också bland de gårdar som ska utgöra kärnan i ett föreslaget världsarv. Motiven för byggnadsminnesförklaringen redovisas mer utförligt i bilaga 1.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten. Hur man överklagar framgår av bilaga 2.

Christer Eirefelt

Hans-Erik Hansson

Bilaga:

- 1 Skyddsföreskrifter och motiv för beslut
- 2 Hur man överklagar

Kopia till:

- Ovanåkers kommun, bygg- och miljökontoret
- ✓ Riksantikvarieämbetet
- Länsmuseet
- Hälsinglands museum
- Lantmäterimyndigheten i Gävleborgs län

Länsstyrelsen
Gävleborg

Kulturmiljöenheten

Hans-Erik Hansson

Tel 026-17 12 98

hans-erik.hansson@x.lst.se

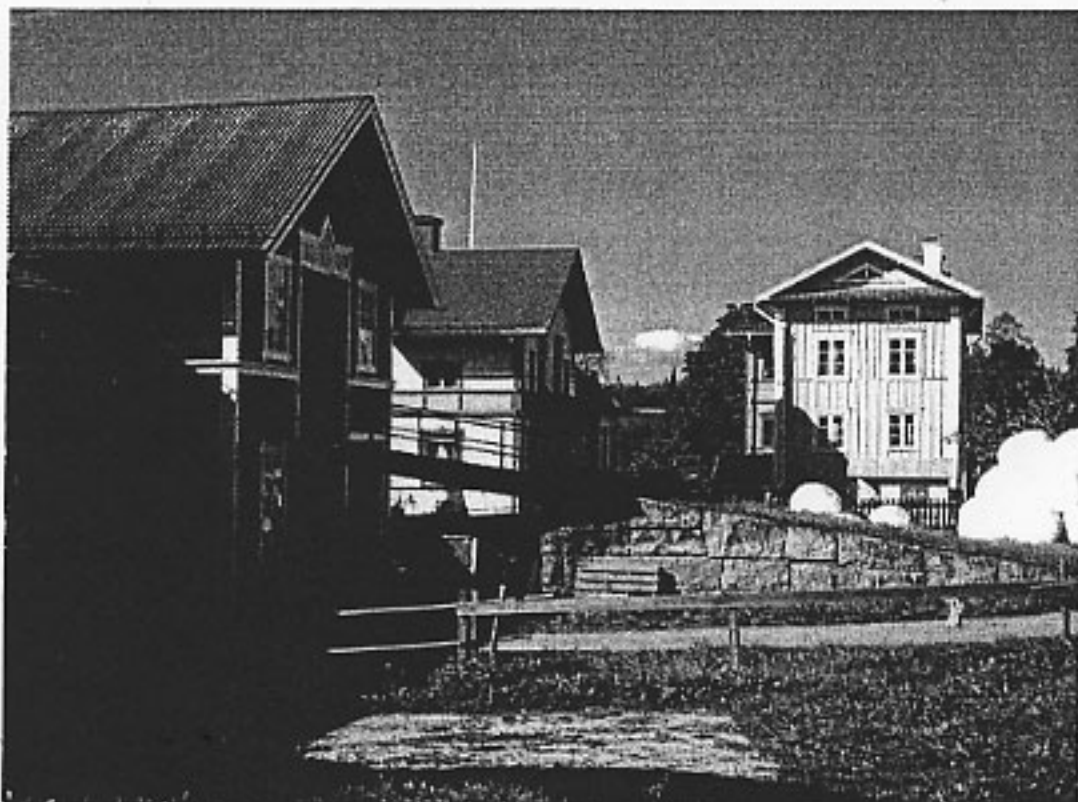
BILAGA 1

2006-12-07

1 (5)

Dnr 432-11182-06

Nygårds, Vängsbo 1:5, Ovanåkers socken, Ovanåkers kommun.

Nygårds från öster. Från vänster ser vi ladugården (1906), den yngre av gårdens båda mangårdsbyggnader (1890-tal) samt den äldre mangårdsbyggnaden som i sina äldsta delar härrör från 1700-talets slut.

SKYDDSBESTÄMMELSER

Byggnadsminnesförklaringen avser del av fastigheten Vängsbo 1:5 enligt bifogad kartskiss.

Skyddsbestämmelserna gäller följande byggnader inom skyddsområdet, numrerade enligt kartbilagan: gamla mangårdsbyggnaden (1), nya mangårdsbyggnaden (2), ladugården (3), vedboden (4), färdstallet (5) samt magasinet (6).

Postadress Länsstyrelsen, 801 70 Gävle

Besöksadress Borgmästarplan

Telefon 026-17 10 00

Fax 026-17 13 05

Webbadress www.x.lst.se

E-post lansstyrelsen@x.lst.se

1. Byggnaderna får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
2. För den äldre mangårdsbyggnaden (1) gäller att ändring av byggnadens planlösning eller andra åtgärder som innebär ingrepp i byggnadens stomme inte får göras.
3. I den äldre mangårdsbyggnaden (1) får befintlig fast inredning inte tas bort eller på annat sätt förändras. Exempel på sådan fast inredning är golv, tak, dörrar, paneler, lister, foder, väggfasta sittbänkar och sängar, trappor, eldstäder etc.
4. I den äldre mangårdsbyggnaden (1) får befintligt väggmaleri eller tapeter inte tas bort, målas över, täckas över eller förändras på annat sätt. Målade eller omålade trätytor får inte målas över eller på annat sätt förändras.
5. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhåll skall ske i samråd med Länsstyrelsen och utföras med sådana material och metoder att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
6. Skyddsområdet omfattar del av fastigheten Vängsbo 1:5 enligt karta. Inom området får ytterligare byggnader inte uppföras utan länsstyrelsens tillstånd. Området skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Om särskilda skäl finns får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till ändringsåtgärder som strider mot skyddsföreskrifterna.

Kommentar

Ladugården som byggdes under 1900-talets första år har sedan dess kontinuerligt brukats. Detta innebär att den också förändrats, dock på ett sådant sätt att den alljämt uppfattas som i hög grad ursprunglig. Eftersom byggnaden har så stor betydelse för gårdsmiljön har länsstyrelsen ändå valt att föreslå skyddsbestämmelser även för ladugårdens exteriör, vilket innebär att eventuella förslag till förändringar kommer att tillståndsprövas. Det betyder att länsstyrelsen bedömer vilka effekter eventuella förändringsförslag får på gårdsmiljön och tillsammans med ägaren diskuterar utformningen av tillägg/förändringar för att nå fram till varsamma lösningar som inte minskar miljöns kulturhistoriska värde. Det innebär alltså inte att nödvändiga förändringar på byggnaden inte kommer att kunna ske i framtiden.

I skyddsbestämmelserna finns också angivet att nya byggnader inte får uppföras inom skyddsområdet utan Länsstyrelsens tillstånd. Avsikten med denna föreskrift är att om nya byggnader behöver uppföras av skäl som har med gårdens drift att göra så kommer Länsstyrelsen att delta i diskussioner om utformning och placering för att få en så varsam lösning som möjligt.

MOTIVERING

Nygårds speglar Vängsbos bebyggelsehistoria genom den äldre mangårdsbyggnadens förändringar under 1850, -70, -80 och -90tal, den nya mangårdsbyggnadens tillkomst på 1890-tal samt ladugården från 1906. Både den nya mangårdsbyggnaden och ladugården är ritade av den lokale byggmästaren Olof Johansson.

Exteriörerna på både mangårdens byggnader samt ladugården och angränsande ekonomibyggnader är i huvudsak oförändrade sedan tidigt 1900-tal. Den äldre mangårdsbyggnaden är interiört i sin helhet synnerligen välbevarad där rummen på bottenvåningen är inredda och tapetserade på 1890-tal och övervåningen på 1860-tal med undantag för 1840-talets måleri i herrstugan. Resterna av dekorationsmåleri på vinden kompletterar dessa interiörer som en länk bakåt till 1700-talet.

Gården har ett bestånd av synnerligen välbevarade ekonomibyggnader där samtliga är värdefulla för bilden av gårdens historia.

- Nygårds tillhör de gårdar som bäst representerar det enastående och varierade kulturarv som hälsingegårdarna utgör. Därför ingår den också bland de gårdar som ska utgöra kärnan i ett föreslaget världsarv.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Majoriteten av de större jordbruken i Vängsbo ligger söder om byvägen, medan det finns bebyggelse av utanvidskaraktär norr om vägen. Nyetableringar genom äldre hemmansklyvningar finns i byns utkant. Vängsbo har inget egentligt centrum eftersom topografin har styrt gårdarnas placering och inte ens Laga skifte under mitten av 1800-talet förändrade strukturen nämnvärt. Endast tre gårdar flyttades i samband med skiftet.

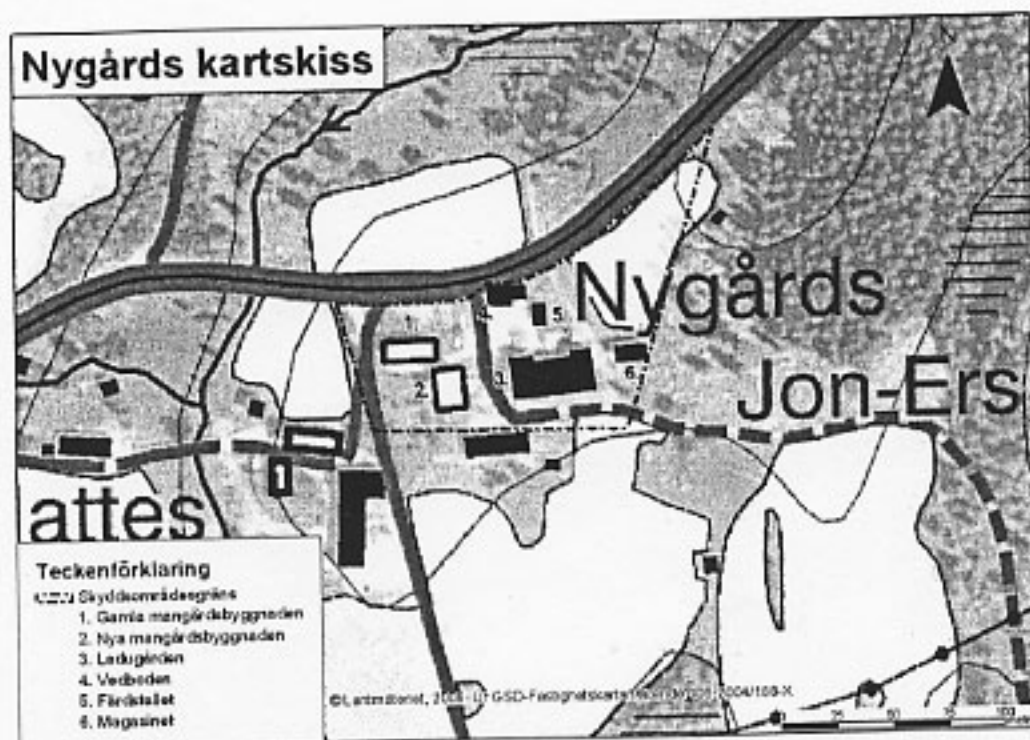
En särskilt iögonenfallande miljö är den som bildas av granngårdarna Mattes och Nygårds där de båda gårdarnas smala och höga parstugor i ljusa oljefärger är ett självklart blickfång. Väster om gårdarna finns en bäckravin där det

funnits ett flertal vattenverk, varav en kvarn, en skäökt och en mycket stor tröskloge är bevarade. Nygårds är den bäst bevarade av de två gårdarna.

Bebyggelsen i Vängsbo domineras av stora mangårdsbyggnader och ladugårdar uppförda före eller kring sekelskiftet 1900. Det finns en påtaglig skillnad mellan Vängsbo och grannbyn Långhed på andra sidan sockengränsen. Medan man i Långhed i stort sett mangrant ersatte sina äldre parstugor kring 1850 med tidens breda hus med sexdelad plan så moderniserade man istället i Vängsbo sina äldre hus. För Nygårds del innebar det att den gamla parstugan med rötter i 1700-talet byggdes om i flera skeden. 1852 ändrades takformen från sadeltak till valmat i likhet med tidens nybyggen, för att sedan 1884 åter resas upp till sadeltak. Panelen målades ljus rosa redan på 1870-talet, en företeelse som förekom på fler gårdar i trakten. Slutpunkten av moderniseringarna kom på 1890-talet då mangårdens flyglar revs och det nya boningshuset byggdes samtidigt som den gamla mangårdsbyggnaden försågs med en glasveranda och trapphus i samma färgställning och ytterpanel som nya mangårdsbyggnaden.

Det nya boningshuset samt ladugården som byggdes ytterligare några år senare är båda ritade av den lokale byggmästaren Olof Johansson. Trots ladugårdsnybygget så behöll man på gården ett flertal äldre ekonomibyggnader och dessa är idag i fortsatt användning och i ett synnerligen välbevarat skick. Genom Konsthögskolans studier år 2000 så har framförallt den äldre mangårdsbyggnadens byggnadshistorik väl utretts. På vinden finns återanvända gavelrösten med dekormålning daterad 1737. Timret i röstena är fällt 1705 och är rester från en äldre byggnad som funnits på platsen. I stommen är annars de äldsta delarna bottenvåningens västra del som utgörs av en parstuga som byggts 1786. Denna har sedan förlängts 1819 och byggts på med en våning 1831. Därefter har huset moderniserats som beskrivits ovan. Huset har efter att den nyare mangårdsbyggnaden uppfördes använts som bakstuga och sommarbostad in på 1980-tal. I huset finns synnerligen välbevarade interiörer med dalmålningar och tapeter från 1840-tal fram till 1890-tal.

Gården var en av fem gårdar som specialstuderades av Konsthögskolan under läsåret 2000/01 och finns publicerad i *Hälsingegårdar i fem socknar*, Svensk byggtjänst 2002.

Postadress Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
Besöksadress Borgmästarplan

Telefon 026-17 10 00
Fax 026-17 13 05

Webbadress www.x.lst.se
E-post lanstyrelsen@x.lst.se